

Audit Committee Effectiveness in Family & Non Family Firms Listed in Tehran Stock Exchange

Ruholah Sedighi¹, Mahdi Mahannejad²

Received : 2019/12/27

Approved: 2020/05/17

Research Paper

Abstract

The Different ownership structure and remarkable increase of family-owned firms in recent years, necessitate doing numerous studies. Therefore, this study investigates effectiveness of audit committee in these types of firms compared to other firms. The sample of this study includes 32 family firms and 144 non-family firms listed in Tehran Stock Exchange from 2015 to 2019. Data analysis and hypotheses test is based on the multivariate regression model and panel data. Effectiveness of the audit committee is measured by two criteria of return on assets (ROA) and market value added (MVA). Audit committee measurement indicators include the size of the audit committee, the financial expertise of audit committee members, and the independence of the audit committee. The results show that family involvement reduces the effectiveness of audit committee size based on the criteria of return on assets and market value added as well as the effectiveness of the financial expertise of the members of the audit committee based on return on assets. However, the results indicate that family involvement does not affect the effectiveness of the Audit Committee's independence based on the criteria of return on assets and market value added, as well as the effectiveness of the financial expertise of the members of the Audit Committee based on the Market Value Added.

Keywords: Family involvement, financial performance, corporate governance, Audit committee.

JEL Classification: G34 ∙L25 ∙M4.

DOI: 10.22051/jera.2020.29610.2616

¹ Assistant Professor of Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran,
(e_seddighi@yahoo.com)

² MSc. Student of Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran, Corresponding Author
(mahdimahannejad@gmail.com)

<https://jera.alzahra.ac.ir>

بررسی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و عملکرد شرکت با تأکید بر نقش تعدیلی مالکیت خانوادگی

روح‌اله صدیقی*، مهدی ماهان‌نژاد**

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۰۶

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۲/۲۸

چکیده

تنوع ساختار مالکیت و افزایش چشمگیر شرکت‌های دارای مالکیت خانوادگی در سال‌های اخیر، انجام پژوهش‌های متعدد در این خصوص را ضروری ساخته است، به همین دلیل، پژوهش حاضر به بررسی نقش ساختار مالکیت (خانوادگی یا غیر خانوادگی بودن شرکت) بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و عملکرد شرکت‌ها می‌پردازد. نمونه آماری پژوهش شامل ۳۲ شرکت خانوادگی و ۱۴۴ شرکت غیر خانوادگی است که برای دوره زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۷ از میان شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب شده‌اند. تجزیه و تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه‌ها با بهره‌مندی از الگوی رگرسیون چندمتغیره و داده‌های ترکیبی انجام گرفته است. عملکرد شرکت‌ها بر اساس دو معیار بازده دارایی‌ها و ارزش افزوده بازار اندازه‌گیری می‌شود و منظور از ویژگی‌های کمیته حسابرسی نیز تخصص مالی اعضا و استقلال آن‌ها است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها حاکی از آن است که مالکیت خانوادگی، رابطه بین استقلال و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی را با بازده دارایی‌ها تعدیل می‌کند. در حالیکه مالکیت خانوادگی بر رابطه بین استقلال و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با ارزش افزوده بازار تأثیر گذار نیست.

واژه‌های کلیدی: مالکیت خانوادگی، عملکرد مالی، حاکمیت شرکتی، کمیته حسابرسی.

طبقه‌بندی موضوعی: M4، L25، G34

10.22051/jera.2020.29610.2616:DOI

*استادیار حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. (e_seddighi@yahoo.com)

**دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

(mahdimahannejad@gmail.com)

<https://jera.alzahra.ac.ir>

مقدمه

بررسی رسوایی‌های مالی شرکت‌هایی نظیر انرون و ورد کام و همچنین بحران مالی سال ۲۰۰۸، موضوع حاکمیت شرکتی و به خصوص کمیته حسابرسی را در ارائه گزارش‌های مالی به صورت صادقانه، در کانون توجه قرار داده است (ویل بانکر و همکاران، ۲۰۱۷). در واقع کمیته حسابرسی به عنوان جزء اصلی سیستم‌های اجرایی و حاکمیت شرکتی مؤثر در نظر گرفته می‌شود (اوکلی و همکاران، ۲۰۱۹). مسئولیت اصلی کمیته حسابرسی نظارت بر گزارش‌گیری مالی است تا اطمینان حاصل شود مدیران با توجه به اصول اخلاقی، فعالیت‌های شرکت را گزارش می‌کنند تا عدم تقارن اطلاعاتی کاهش یابد. علاوه بر تعدد اعضا، تخصص مالی و استقلال اعضای کمیته حسابرسی، کمیته حسابرسی به منابع مدیریتی قابل توجه و تأثیرگذاری نیز نیاز دارد تا پیچیدگی‌های مباحث گزارش‌گیری مالی و حسابداری توسط اعضای کمیته حسابرسی مورد بررسی و بازنگری قرار گیرد (سلطانا، ۲۰۱۵).

از آنجا که تجارت‌های خانوادگی شامل دو سیستم متفاوت خانواده و تجارت هستند، ساختارهای اجرایی در شرکت‌های خانوادگی با نمونه مشابه شرکت‌های غیرخانوادگی تفاوت دارند. با این وجود، تمایل زیادی برای اجرای ساختارهای مدیریتی مناسب با سایر شرکت‌ها، در شرکت‌های خانوادگی وجود دارد (ملین و نردکویست، ۲۰۰۷). اصلاحات در بخش حاکمیت شرکتی شرکت‌های غیرخانوادگی ممکن است برای شرکت‌های خانوادگی تناسبی نداشته باشد، به دلیل اینکه آنها با مشکل وجود تضاد منافع بین سهامدار و مدیر کمتر مواجه هستند (علی و همکاران، ۲۰۰۷؛ هو و کانگ، ۲۰۱۳). ساختارهای اجرایی شامل هیئت‌مدیره و کمیته‌های زیر نظر آن به منظور نظارت بر فعالیت‌های مدیریت و همچنین رفع تضاد منافع موجود مابین مالکان و مدیران تشکیل شده‌اند. به هر حال تجارت‌های خانوادگی به ساختارهای مدیریتی و سازوکارهای اجرایی متفاوتی مانند مجامع خانوادگی نیاز دارند تا دیدگاه‌های اعضا به اشتراک گذاشته شود و اختلاف نظرها و تضادها میان اعضای خانواده از بین رفته و انسجام و همبستگی میان آنها برقرار شود (موستاکالیو و همکاران، ۲۰۰۲). بنابراین از لحاظ تجربی بررسی این مسئله حائز اهمیت است که چگونه ساختارهای اجرایی، نقش مؤثری در شرکت‌های خانوادگی ایفا می‌کنند. با توجه به اطلاعاتی که در این زمینه در اختیار است،

پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که: آیا مالکیت خانوادگی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و عملکرد شرکت را تعدیل می‌کند؟

بر این اساس، در ادامه مبانی نظری پژوهش و فرضیه‌های آن بیان می‌شود و مطالعات در این زمینه مورد بررسی قرار می‌گیرد. بعد از بیان روش پژوهش و تعیین نمونه آماری، مدل پژوهش به همراه تعریف عملیاتی متغیرها شرح داده می‌شود. در نهایت نیز نتیجه‌گیری از یافته‌های پژوهش و پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی ارائه خواهد شد.

مبانی نظری پژوهش

مالکیت خانوادگی

رشد و توسعه شرکت‌های خانوادگی در سال‌های اخیر بسیار محسوس است، به طوری که در حال حاضر شرکت‌های خانوادگی ۳۵ درصد شرکت‌های پردرآمد فورچون ۵۰۰ را شامل می‌شوند. به همین منظور در بسیاری از کشورهای جهان، شاخص‌های متفاوتی برای شناسایی این گونه شرکت‌ها معرفی شده است. در حالی که در ایران به دلیل شفافیت پایین اطلاعات افشاء شده در خصوص ماهیت و مالکیت شرکت‌ها، تاکنون پژوهش‌های اندکی با محوریت شرکت‌های خانوادگی صورت گرفته است. یکی از ویژگی‌های شرکت‌های سهامی عام، تفکیک مالکیت و کنترل است که می‌تواند موجب اختلافات نمایندگی شود. نظریه نمایندگی بیان می‌کند در رابطه‌ای که یک طرف (موکل)، طرف دیگر (نماینده) را به خدمت می‌گیرد، به علت وجود اختلاف در منافع طرف‌های درگیر در قرارداد، تضاد منافع افزایش می‌یابد. در شرکت‌های خانوادگی، اعضای خانواده که مالک بخشی از سهام شرکت‌اند، به عنوان مدیر فعالیت می‌کنند، بنابراین آنها هم مالک و هم نماینده هستند. تا زمانی که از این دیدگاه به شرکت نگاه شود، مشکل چندانی در روابط نماینده - مالک به وجود نخواهد آمد (اندرسون و ریب، ۲۰۰۳).

بر اساس تئوری نمایندگی، کمیته حسابرسی نقش مهم و قابل توجهی در اجرای اصول حاکمیت شرکتی در ارتقای ارزش شرکت بر عهده دارد. کمیته حسابرسی از طریق ارتقای کیفیت اطلاعات، فعالیت شرکت را بهبود می‌بخشد. کمیته حسابرسی یکی از سازوکارهای حاکمیت شرکتی تلقی می‌شود و شرکت‌ها و سهامداران برای نظارت دقیق‌تر بر زمینه‌هایی

همچون ریسک، صحت گزارشگری مالی و رعایت الزامات قانونی و مقرراتی، بر قضاوت اعضای کمیته حسابرسی اتکاء می‌کنند (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). در پژوهش‌های پیشین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و عملکرد شرکت بدون تفکیک شرکت‌های خانوادگی و غیرخانوادگی بررسی شده است، بنابراین در این پژوهش سعی بر این است با بررسی ساختار مالکیت شرکت‌ها، از این دیدگاه به موضوع نگاه شود.

اندرسون و ریب در سال ۲۰۰۳ میزان تملک هجده درصد از سهام عادی توسط خانواده را شرط تعریف شرکت‌های خانوادگی عنوان نموده‌اند. در شرایط کنونی ایران، شرکت‌ها برای تعیین درصد معینی از میزان مالکیت در شرکت‌های خانوادگی، ابتدا باید شرایطی که سهامداران نفوذ قابل ملاحظه‌ای بر شرکت دارند را بررسی نمایند. بند ششم استاندارد شماره ۲۰ حسابداری ایران به این صورت به این مسئله پرداخته است: «اگر واحد سرمایه‌گذار به طور مستقیم یا غیرمستقیم (برای نمونه، از طریق واحدهای تجاری فرعی) دست کم ۲۰ درصد از حق رأی واحد سرمایه‌پذیر را در اختیار داشته باشد، فرض می‌شود که از نفوذ قابل ملاحظه‌ای برخوردار است، مگر این که نبود چنین نفوذی را بتوان به روشنی اثبات کرد. برعکس، اگر واحد سرمایه‌گذار به صورت مستقیم یا غیرمستقیم (برای نمونه، از طریق واحدهای تجاری فرعی) کمتر از ۲۰ درصد حق رأی واحد سرمایه‌پذیر را در اختیار داشته باشد، فرض می‌شود که از نفوذ قابل ملاحظه‌ای برخوردار نیست، مگر این که وجود چنین نفوذی را بتوان به روشنی اثبات کرد. تعلق بخش قابل توجه یا اکثریت سهام یک واحد سرمایه‌پذیر به واحد دیگر، لزوماً مانع اعمال نفوذ قابل ملاحظه توسط سایر سرمایه‌گذاران نمی‌شود».

تخصیص مالی اعضای کمیته حسابرسی

در پژوهش‌های پیشین مشخص شد حضور کارشناسان مالی در کمیته‌های حسابرسی، مدیریت سود (اکسی و همکاران، ۲۰۰۳؛ سلطانا، ۲۰۱۵) و همچنین ارائه مجدد صورت‌های مالی (آگراوال و چادها، ۲۰۰۵) را کاهش می‌دهد. از سوی دیگر، شرکت‌های خانوادگی با مالکیت خانوادگی بالا، عدم تقارن اطلاعاتی کمتری نسبت به شرکت‌های غیرخانوادگی دارند که به دلیل عدم تفکیک بخش‌های نظارت و مالکیت از هم، محقق می‌شود (علی و همکاران، ۲۰۰۷). براین اساس احتمال اینکه صورت‌های مالی فاقد خطاهای مهم و قابل توجهی باشد کمتر بوده و در نتیجه نیاز کمتری به وجود کارشناسان مالی کمیته حسابرسی برای نظارت بر

تهیه صورت‌های مالی وجود دارد. ویژگی‌هایی برای شرکت‌های خانوادگی وجود دارد که احتمال سوءاستفاده مدیریت را کاهش می‌دهد. اگر نظارت بر فعالیت‌های شرکت، به دانش کافی از فعالیت‌های آن نیاز داشته باشد، اعضای خانواده در شرکت‌های خانوادگی دارای بیشترین میزان دانش هستند (اندرسون و ریب، ۲۰۰۳). علاوه بر این، مشارکت اعضای خانواده و تصدی بلندمدت آنها، باعث می‌شود تا از این موقعیت استفاده کنند و از دانش مختص شرکت در زمینه گزارشگری مالی بهره‌برند (بارتلمیو سز و تانوسکی، ۲۰۰۶). در مقابل، این دانش این امکان را فراهم می‌کند که به شکل مؤثرتری مدیران را کنترل کرده و روش‌های گزارشگری مناسب را انتخاب کنند تا ارزش‌های حسابرسی را به عنوان یک روش کنترلی، بهبود ببخشند. براین اساس انگیزه مدیران برای مدیریت سود و پنهان کردن رفتارهای فرصت طلبانه با هزینه سهامداران در شرکت‌های خانوادگی نسبتاً پایین است. به این ترتیب حجم فعالیت‌های کنترلی توسط اعضای کمیته حسابرسی بسیار کاهش می‌یابد.

استقلال کمیته حسابرسی

استقلال کمیته حسابرسی در جهت اطمینان حاصل کردن از یکپارچگی فرآیند گزارشگری مالی نقش قابل توجهی ایفا می‌کند، زیرا امکان دارد مدیریت در جهت منافع شخصی خود اطلاعات حسابداری را دستکاری نماید. بنابراین کمیته حسابرسی مستقل می‌تواند از درست و منصفانه بودن صورت‌های مالی اطمینان حاصل کند. همچنین، جاگی و لیانگ (۲۰۰۷) معتقدند اگر اعضای خانواده بر کمیته حسابرسی شرکت مسلط باشند اثربخشی فرآیند نظارت کمیته حسابرسی به شکل قابل توجهی کاهش می‌یابد که ممکن است به دلیل حس وظیفه‌شناسی اعضای کمیته حسابرسی در برابر اعضای خانواده باشد. البته بعید به نظر می‌رسد اعضای مستقل کمیته حسابرسی نیز در مقابل اعضای خانواده قرار بگیرند و بر خلاف خواسته آنها عمل کنند، زیرا تمديد قرار داد آنها به روابط فردی با اعضای خانواده‌ای بستگی دارد که آنها را استخدام کرده‌اند. بنابراین اعضای مستقل باید وفاداری و وظیفه‌شناسی را در قبال کنترل اعضای خانواده به اثبات برسانند که در این صورت اثربخشی کمیته حسابرسی صرف نظر از اندازه و تنوع آن تا حدودی تقلیل می‌یابد. به هر حال اگرچه استقلال کمیته حسابرسی، فرصت‌های بیشتری برای بیان دیدگاه‌هایی در ارتباط با چگونگی کنترل فعالیت‌های شرکت فراهم می‌کند ولی ممکن است این مورد برای شرکت‌های خانوادگی صدق نکند. در شرکت‌های خانوادگی راهکارها و

ابزارهای غیر رسمی مثل دورهمی‌های خانوادگی و مجامع خانوادگی می‌تواند روند انتقال اطلاعات و دانش را میان مدیران خانواده برای نظارت بر فعالیت‌های تجاری تسهیل کند (هابرشون و ویلیامز، ۱۹۹۹). در این رابطه انتظار می‌رود جلسات خانوادگی، بیشتر از جلسات رسمی توسط هیئت‌مدیره و اعضای کمیته حسابرسی برگزار شود. در مقابل، نیاز به اجرای ابزارهای نظارتی دیگر توسط هیئت‌مدیره و اعضای کمیته حسابرسی را کاهش می‌دهد. بنابراین در مقایسه با شرکت‌های غیرخانوادگی، استقلال کمیته حسابرسی در شرکت‌های خانوادگی از تأثیرگذاری کمتری برخوردار است.

پیشینه تجربی پژوهش

برخی از مطالعات اخیر به بررسی تأثیر ویژگی‌های مختلف بر عملکرد و ارزش انواع شرکت‌ها از جمله شرکت‌های خانوادگی پرداخته‌اند. به عنوان نمونه، اوکلی و همکاران (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای به بررسی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و عملکرد مالی در شرکت‌های خانوادگی بریتانیایی پرداختند. نتایج آنها نشان می‌دهد که اندازه، تخصص مالی و تعداد جلسات کمیته حسابرسی به طور مثبت و معناداری با عملکرد مالی شرکت‌های غیرخانوادگی در ارتباط است در حالیکه اندازه کمیته حسابرسی با عملکرد مالی شرکت‌های خانوادگی دارای رابطه معکوس و معناداری می‌باشد.

وانگ و شیلر (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای به بررسی رابطه مالکیت خانوادگی و عملکرد مالی در بازارهای نوظهور با رویکرد متاآنالیز پرداختند. نتایج آنها نشان می‌دهد که تمرکز مالکیت خانوادگی موجب بهبود نظارت بر عملکرد مدیران شده و با ایجاد توازن بین منافع سهامداران عمده و اقلیت باعث بهبود عملکرد شرکت در بازارهای نوظهور می‌گردد.

بلانکو - مازاگیتوز و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی اثر تضادهای نمایندگی بین مالکان خانوادگی فعال در مدیریت شرکت و مالکان غیرفعال را بر عملکرد شرکت در بین شرکت‌های اسپانیایی مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد که مدیران دارای مالکیت خانوادگی و نیز مکانیزم‌های حاکمیت خانوادگی تأثیری مثبت بر عملکرد شرکت دارد. نتیجه دیگر پژوهش از تأثیر مثبت کنترل مالکان غیرفعال نسبت به مالکان خانوادگی فعال حکایت می‌کند.

حامدی و هینین (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی تأثیر تمرکز مالکیت بر عملکرد شرکت پرداختند. در این پژوهش چنین نتیجه‌گیری شد که تمرکز مالکیت در کل نمونه (مجموع خانوادگی و غیرخانوادگی) بر عملکرد شرکت تأثیر مثبتی دارد و در شرکت‌های غیرخانوادگی نیز تأثیر آن مثبت است. این در حالی است که تأثیر تمرکز مالکیت در شرکت‌های خانوادگی بر عملکرد منفی می‌باشد.

اندرسون و ریب (۲۰۰۳) در پژوهشی با عنوان "مقایسه عملکرد شرکت‌های خانوادگی و غیرخانوادگی" با استفاده از نمونه‌ای متشکل از ۱۲۰ شرکت نشان دادند که شرکت‌های خانوادگی در مقایسه با شرکت‌های غیرخانوادگی دارای عملکرد بهتری می‌باشند. افزون بر این آنها به یک رابطه غیر خطی بین عملکرد شرکت و درصد مالکیت خانوادگی پی بردند و نشان دادند چنانچه اعضای خانواده به عنوان عضو هیئت‌مدیره انتخاب شوند عملکرد شرکت بهتر از حالتی است که اعضای غیرخانواده عضو هیئت‌مدیره باشند.

شیروانی و سروش‌یار (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی تأثیر تمرکز مالکیت در شرکت‌های غیرخانوادگی و نیز شرکت‌های خانوادگی (با مدیرعامل خانوادگی و غیرخانوادگی) بر عملکرد شرکت پرداختند. نتایج آنها حاکی از آن است که تمرکز مالکیت بر عملکرد در شرکت‌های خانوادگی (با مدیرعامل خانوادگی و مدیرعامل غیرخانوادگی) و نیز شرکت‌های غیرخانوادگی تأثیر معناداری ندارد. همچنین نتایج آنها نشان می‌دهد که مالکیت خانوادگی بر عملکرد شرکت‌های خانوادگی با مدیرعامل خانوادگی و شرکت‌های خانوادگی با مدیرعامل غیرخانوادگی تأثیر معناداری ندارد.

فخاری و فصیح (۱۳۹۵) به مطالعه تأثیر مالکیت خانوادگی بر ساختار سرمایه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که مالکیت خانوادگی تأثیر مثبت و معناداری بر ساختار سرمایه شرکت‌ها دارد.

پژوهش خواجهی و همکاران (۱۳۹۲) بر رابطه مالکیت خانوادگی، ترکیب هیئت‌مدیره و کیفیت گزارشگری مالی متمرکز است. نتایج به‌دست آمده بر عدم تأثیر حاکمیت و کنترل خانوادگی بر رابطه بین ترکیب هیئت‌مدیره و کیفیت گزارشگری مالی دلالت دارد.

نمازی و محمدی (۱۳۸۹) کیفیت سود و بازده را برای شرکت‌های خانوادگی و غیرخانوادگی مورد بررسی قرار دادند و دریافتند که کیفیت سود و بازده سهام در شرکت‌های خانوادگی در مقایسه با شرکت‌های غیرخانوادگی، تفاوت معناداری ندارند.

با توجه به اینکه در پژوهش‌های داخلی این موضوع که تغییر در مالکیت شرکت‌ها (خانوادگی و غیرخانوادگی بودن مالکیت) چه تأثیری بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و عملکرد شرکت دارد، مورد تحلیل و بررسی واقع نشده است و از طرفی در کشور ایران، به دلیل ساختارهای متفاوت مالکیتی و روند خصوصی شدن برخی شرکت‌ها، بررسی این موضوع نیازی اساسی به نظر می‌رسد. برای دستیابی به این مهم در این نوشتار، فرضیه‌های زیر مطرح و آزمون می‌شود.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: مالکیت خانوادگی، رابطه بین استقلال کمیته حسابرسی و نرخ بازده دارایی‌ها (به عنوان شاخص عملکرد مالی شرکت) را تعدیل می‌کند.

فرضیه دوم: مالکیت خانوادگی، رابطه بین تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی و نرخ بازده دارایی‌ها (به عنوان شاخص عملکرد مالی شرکت) را تعدیل می‌کند.

فرضیه سوم: مالکیت خانوادگی، رابطه بین استقلال کمیته حسابرسی و ارزش افزوده بازار (به عنوان شاخص عملکرد اقتصادی شرکت) را تعدیل می‌کند.

فرضیه چهارم: مالکیت خانوادگی، رابطه بین تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی و ارزش افزوده بازار (به عنوان شاخص عملکرد اقتصادی شرکت) را تعدیل می‌کند.

روش پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش، علی است. از لحاظ روش استدلال نیز این پژوهش از نوع پژوهش‌های استقرایی است که با استفاده از مشاهده اجزایی از جامعه (نمونه) نسبت به ارائه الگویی برای کل جامعه اقدام می‌نماید. پژوهش حاضر، از لحاظ تئوری، در زمره پژوهش‌های اثباتی قرار دارد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل رگرسیون خطی چندگانه استفاده شده است. برای بررسی وجود

رابطه همبستگی بین متغیرها از تحلیل رگرسیون به طریق داده‌های ترکیبی پانل و آزمون F لیمر استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. در این پژوهش برای اینکه نمونه آماری یک نماینده مناسب از جامعه آماری مورد نظر باشد، از شرکت‌هایی انتخاب شده‌اند که:

(۱) هلدینگ، سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی، بیمه، لیزینگ و صنعت بانکداری نباشند،

(۲) در طول دوره پژوهش سال مالی شان تغییر نکرده باشد،

(۳) در طول دوره پژوهش فعالیت مستمر داشته باشند،

(۴) داده‌های مورد نظر آنها در دسترس باشند،

(۵) شرکت‌هایی که پایان سال مالی آنها پایان اسفند هر سال باشد،

(۶) قبل از سال ۱۳۹۳ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند.

با در نظر گرفتن معیارهای فوق، ۱۷۶ شرکت (شامل ۳۲ شرکت خانوادگی و ۱۴۴ شرکت غیرخانوادگی) به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شده‌اند. بنابراین مشاهدات پژوهش طی بازه زمانی ۱۳۹۳ لغایت ۱۳۹۷ به ۸۸۰ سال - شرکت می‌رسد، اگرچه باید یادآوری کرد در این پژوهش تا حد امکان داده‌های پرت (۳۶ مورد) از طریق نمودار جعبه‌ای حذف شدند. داده‌های مورد استفاده در این پژوهش از بانک اطلاعاتی ره‌آورد نوین و سایت اطلاع‌رسانی شرکت بورس استخراج گردیده است.

مدل‌های پژوهش و متغیرهای آن

مدل رگرسیون و اجزای آن، جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر می‌باشد. همچنین تعریف متغیرهای پژوهش در نگاره (۱) ارائه شده است.

$$Firm\ Performance = \alpha + \beta_1 FAMILYFIRM + \beta_2 ACIND + \beta_3 ACX + \beta_4 ACIND*FAMILYFIRM + \beta_5 ACX*FAMILYFIRM + \gamma Controls + \varepsilon$$

نگاره (۱): تعاریف عملیاتی متغیرهای پژوهش

عملکرد	
بازده دارایی‌ها (ROA)	سود خالص تقسیم بر جمع دارایی‌ها
ارزش افزوده بازار ((MVA	میانگین ارزش بازار حقوق صاحبان سهام طی سال منهای میانگین ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام
براساس پژوهش اندرسون و ریب (۲۰۰۳) و نمازی و مقیمی (۱۳۹۸)	
مالکیت خانوادگی (FAMILYFIRM)	
مطابق با پژوهش نمازی و محمدی (۱۳۸۹)، در این پژوهش شرکت‌هایی خانوادگی محسوب می‌شوند که دست کم حائز یکی از شرایط زیر باشند:	
۱. یک یا چند نفر از اعضای یک یا دو خانواده، مالک حداقل ۲۰٪ از سهام شرکت باشند، مگر این که با وجود تملک حداقل ۲۰٪ سهام، نفوذ قابل ملاحظه یا کنترل بر شرکت را نداشته باشند،	
۲. حداقل ۵۰٪ از اعضای هیئت‌مدیره، از اعضای یک خانواده باشند، و یا	
۳. به نحوی، نفوذ قابل ملاحظه و یا کنترل بر شرکت توسط اعضای خانواده ثابت شود، حتی اگر مالکیت اعضای خانواده کمتر از ۲۰٪ باشد.	
در این شاخص ارزش یک برای شرکت‌های خانوادگی و ارزش صفر برای شرکت‌های غیر خانوادگی در نظر گرفته می‌شود.	
کمیته حسابرسی	
استقلال کمیته حسابرسی (ACIND))	نسبت اعضای مستقل کمیته حسابرسی
تخصیص مالی اعضای کمیته حسابرسی (ACX)	نسبت متخصصان مالی مستقل کمیته حسابرسی
براساس پژوهش کاسنادی و همکاران (۲۰۱۶) و جامعی و رستمیان (۱۳۹۵)	
متغیرهای کنترل	
اندازه شرکت (SIZE)	لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌ها
اندازه هیئت‌مدیره (BSIZE)	تعداد اعضای هیئت‌مدیره
استقلال هیئت‌مدیره (OUTDIR)	نسبت اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره
سن شرکت (AGE)	لگاریتم طبیعی عمر شرکت از زمان تأسیس
نرخ رشد فروش (S: GROWTH)	$\frac{\text{فروش سال } (t-1) - \text{فروش سال } (t)}{\text{فروش سال } (t-1)}$ <p>مطابق پژوهش بولو و باباجانی (۱۳۹۱) به دلیل شرایط داخلی کشور، جایگزین متغیر هزینه‌های تحقیق و توسعه که یکی از شاخص‌های رشد شرکت می‌باشد، شده است.</p>
براساس پژوهش کاسنادی و همکاران (۲۰۱۶) و جامعی و رستمیان (۱۳۹۵)	

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش در نگاره (۲) ارائه شده است.

نگاره (۲): خلاصه آمار توصیفی

متغیرهای پژوهش	شرکت‌های غیرخانوادگی (۱)			شرکت‌های خانوادگی (۲)			اختلاف میانگین (۱) - (۲)
	میانگین	میانه	انحراف معیار	میانگین	میانه	انحراف معیار	
ROA	۰/۱۰۴	۰/۰۸۰	۰/۰۸۸	۰/۰۶۰	۰/۰۴۰	۰/۰۷۳	۰/۰۴۵
*MVA	۰/۴۷۱	۰/۳۰۰	۰/۶۸۳	۰/۳۴۲	۰/۰۶۰	۰/۷۲۹	۰/۱۲۹
ACIND	۰/۷۰۲	۰/۶۷۰	۰/۲۳۰	۰/۲۸۸	۰/۳۳۰	۰/۳۷۳	۰/۴۱۴
ACX	۰/۸۷۸	۱	۰/۱۸۴	۰/۳۶۷	۰/۴۰۰	۰/۴۵۹	۰/۵۱۱
SIZE	۱۴/۶۹۷	۱۴/۴۲۰	۱/۳۹۰	۱۳/۳۱۷	۱۳/۲۴۵	۱/۰۸۹	۱/۳۸۰
BSIZE	۵/۰۲۰	۵	۰/۲۰۱	۵/۱۰۰	۵	۰/۴۲۳	-۰/۰۸۰
OUTDIR	۰/۶۶۵	۰/۶۰۰	۰/۱۵۲	۰/۶۴۵	۰/۶۰۰	۰/۲۰۱	۰/۰۲۰
AGE	۳/۳۳۶	۳/۳۷۰	۰/۵۷۲	۰/۷۱۰	۳/۸۲۰	۰/۳۱۵	-۰/۳۷۵
S. GROWTH	۰/۲۶۰	۰/۲۰۰	۰/۳۳۹	۰/۱۸۴	۰/۱۲۰	۰/۳۱۹	۰/۰۷۵
FAMILYFIRM	۰	۰	۰	۱	۱	۰	--
تعداد	۶۸۷			۱۵۷			--

*در هنگام آزمون فرضیه‌ها، این متغیر براساس جمع‌داری‌ها همگن شده‌است.

آزمون فرضیه‌ها

در این پژوهش با توجه به نتایج حاصل از آزمون چاو که در نگاره‌های (۳) و (۴) به نمایش درآمده‌است، سطح معناداری F لیمر بیشتر از ۵ درصد بوده و می‌بایست از روش داده‌های تلفیقی استفاده شود. با توجه به این نوع از داده‌ها، از آزمون‌ها سمن استفاده نشده‌است. جهت بررسی همسانی واریانس، آزمون نسبت راستنمایی (LR) و به منظور ارزیابی خود همبستگی سریالی بین اجزا اخلاص از آزمون دورین واتسون استفاده می‌شود. مطابق با نگاره‌های (۳) و (۴)، در تمامی الگوهای رگرسیون پژوهش، ناهمسانی واریانس وجود دارد از این رو، برای رفع مشکل ناهمسانی واریانس، از روش حداقل مربعات تعمیم یافته استفاده می‌شود. در نهایت با توجه به تعداد بالای نمونه و قضیه حد مرکزی، انحراف از فرض نرمال بودن جملات پسماند معمولاً بی‌اهمیت و پیامدهای آن ناچیز است. زیاد بودن همبستگی بین متغیرهای مستقل در یک مدل رگرسیون احتمالاً منجر به مخدوش شدن نتایج می‌شود. در این پژوهش همبستگی بیش از ۵۰ درصد مشاهده نگردید.

در نگاره (۳) نتایج تخمین مدل اول ارائه شده است. ضریب متغیر تعاملی مالکیت خانوادگی و استقلال کمیته حسابرسی (۰/۰۲۳) و آماره t (۲/۲۵۵) کمتر از سطح خطای پذیرفته شده به دست آمده است، از این رو معناداری متغیر مستقل در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود. با توجه به معناداری متغیر تعاملی مالکیت خانوادگی و استقلال کمیته حسابرسی، بنابراین فرضیه اول پژوهش تأیید می‌شود. همچنین ضریب متغیر تعاملی مالکیت خانوادگی و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی (۰/۱۲۷-) و آماره t (۱۲/۴۱۰-) کمتر از سطح خطای پذیرفته شده به دست آمده است، از این رو معناداری متغیر مستقل در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود. بنابراین فرضیه دوم پژوهش نیز تأیید می‌شود.

نگاره (۳): نتایج تخمین مدل اول، آزمون فرضیه‌های اول و دوم

ROA = $\alpha + \beta_1 \text{ FAMILYFIRM} + \beta_2 \text{ ACIND} + \beta_3 \text{ ACX} + \beta_4 \text{ ACIND} * \text{FAMILYFIRM} + \beta_5 \text{ ACX} * \text{FAMILYFIRM} + \gamma \text{ Controls} + \varepsilon$			
معناداری	آماره T	ضرایب	متغیر
۰/۰۹۴	-۱/۶۷۸	-۰/۱۳۶	مقدار ثابت مدل
۰/۱۴۶	-۱/۴۵۶	-۰/۰۳۵	مالکیت خانوادگی
۰/۰۰۰	۱۰/۷۷۲	۰/۰۲۱	استقلال کمیته حسابرسی
۰/۰۰۰	۳/۵۴۵	۰/۰۲۵	تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی
۰/۰۲۴	۲/۲۵۵	۰/۰۲۳	اثر تعاملی مالکیت خانوادگی و استقلال کمیته حسابرسی
۰/۰۰۰	-۱۲/۴۱۰	-۰/۱۲۷	اثر تعاملی مالکیت خانوادگی و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی
۰/۰۶۱	۱/۸۷۴	۰/۰۰۸	اندازه شرکت
۰/۰۰۰	۵/۵۲۷	۰/۰۱۷	اندازه هیئت‌مدیره
۰/۴۶۴	۰/۷۳۳	۰/۰۰۷	استقلال هیئت‌مدیره
۰/۵۱۲	۰/۶۵۵	۰/۰۰۳	سن شرکت
۰/۰۰۰	۱۰/۷۳۹	۰/۰۴۰	نرخ رشد فروش
۰/۰۰۰			۲۲۸/۵۹۷ سطح معناداری F
۰/۷۳۰			۰/۵۰۶ سطح معناداری آزمون چاو
۰/۰۰۰			۸۵/۲۲۹ سطح معناداری LR
۰/۵۴۸			۱/۹۰۳ ضریب تعیین

به صورت خلاصه نتایج حاصل از برازش مدل اول پژوهش بیانگر آن است که مالکیت خانوادگی، موجب تقویت و افزایش رابطه بین استقلال کمیته حسابرسی و بازده دارایی‌ها می‌شود و از سوی دیگر رابطه بین تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی و بازده دارایی‌ها را کاهش می‌دهد. علاوه بر این هر دو متغیر استقلال و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی رابطه مثبت و معناداری با نرخ بازده دارایی‌ها دارند.

نگاره (۴): نتایج تخمین مدل دوم، آزمون فرضیه‌های سوم و چهارم

$MVA = \alpha + \beta_1 \text{FAMILYFIRM} + \beta_2 \text{ACIND} + \beta_3 \text{ACX} + \beta_4 \text{ACIND} * \text{FAMILYFIRM} + \beta_5 \text{ACX} * \text{FAMILYFIRM} + \gamma \text{Controls} + \varepsilon$			
متغیر	ضرایب	آماره T	معناداری
مقدار ثابت مدل	-۰/۷۰۵	-۰/۴۲۱	۰/۶۷۴
مالکیت خانوادگی	۰/۰۴۷	۰/۲۴۶	۰/۸۰۶
استقلال کمیته حسابرسی	۰/۰۸۴	۲/۲۰۲	۰/۰۲۸
تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی	۰/۰۰۵	۰/۰۷۴	۰/۹۴۱
اثر تعاملی مالکیت خانوادگی و استقلال کمیته حسابرسی	-۰/۲۵۲	-۱/۷۹۰	۰/۰۷۴
اثر تعاملی مالکیت خانوادگی و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی	۰/۱۰۸	۰/۶۱۱	۰/۵۴۱
اندازه شرکت	-۰/۰۵۲	-۱/۲۲۰	۰/۲۲۳
اندازه هیئت‌مدیره	۰/۰۳۲	۲/۰۰۳	۰/۰۴۶
استقلال هیئت‌مدیره	-۰/۰۲۸	-۰/۷۹۸	۰/۴۲۵
سن شرکت	۰/۵۰۰	۱/۷۳۲	۰/۰۸۴
نرخ رشد فروش	۰/۰۶۴	۱۳/۳۶۳	۰/۰۰۰
۶۸۷/۹۳۶	سطح معناداری F		۰/۰۰۰
۱/۵۹۵	سطح معناداری آزمون چاو		۰/۱۷۳
۱۰۱/۱۴۵	سطح معناداری LR		۰/۰۰۰
۱/۶۱۶	ضریب تعیین		۰/۸۱۸

در نگاره (۴) نتایج تخمین مدل دوم ارائه شده است. ضریب متغیر تعاملی مالکیت خانوادگی و استقلال کمیته حسابرسی (-۰/۲۵۲) و آماره t (-۱/۷۹۰) بیشتر از سطح خطای پذیرفته شده به

دست آمده‌است، از این رو معناداری متغیر مستقل در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید نمی‌شود، بنابراین فرضیه سوم پژوهش پذیرفته نمی‌شود. در فرضیه چهارم پژوهش نیز با توجه به آماره t (۰/۶۱۱) ضریب متغیر تعاملی مالکیت خانوادگی و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی که بیشتر از سطح خطای پذیرفته شده به دست آمده‌است، معناداری متغیر مستقل در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید نمی‌شود و فرضیه چهارم پژوهش نیز پذیرفته نمی‌شود. همچنین نتایج در مورد متغیرهای مستقل نیز تنها بین متغیر استقلال اعضای کمیته حسابرسی با ارزش افزوده بازار رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

نتیجه‌گیری

بر اساس تئوری نمایندگی، کمیته حسابرسی نقش مهم و قابل توجهی در اجرای اصول حاکمیت شرکتی و ارتقای ارزش شرکت، از طریق ارتقای کیفیت اطلاعات بر عهده دارد. از آنجا که تجارت‌های خانوادگی شامل دو سیستم متفاوت خانواده و تجارت هستند، ساختارهای اجرایی در شرکت‌های خانوادگی با نمونه مشابه شرکت‌های غیرخانوادگی تفاوت دارند. با این وجود، تمایل زیادی برای اجرای ساختارهای مدیریتی مناسب با سایر شرکت‌ها، در شرکت‌های خانوادگی وجود دارد. در شرکت‌های غیرخانوادگی، کمیته حسابرسی از آنجاییکه به کاهش تضاد میان سهامداران و مدیران از طریق کنترل و نظارت بر فرآیند گزار شگری مالی کمک می‌کند نقشی حیاتی در این زمینه ایفا می‌نماید، اما کمیته حسابرسی برای شرکت‌های خانوادگی به دلیل اینکه این نوع شرکت‌ها، سازوکارهای کنترلی و نظارتی خاص خود را دارند ممکن است کاربردی نداشته باشد.

همان‌گونه که در بخش یافته‌ها مشاهده شد، مالکیت خانوادگی، رابطه بین تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی و بازده دارایی‌ها را کاهش می‌دهد که یافته‌های پژوهش در این خصوص با نتایج مطالعات اوکلی و همکاران (۲۰۱۹) مطابقت ندارد. علاوه بر این نتایج نشان داد که مالکیت خانوادگی موجب تقویت و افزایش رابطه بین استقلال کمیته حسابرسی و بازده دارایی‌ها می‌شود اما بر رابطه بین استقلال و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با ارزش افزوده بازار تأثیرگذار نیست که در این مورد با نتایج مطالعات اوکلی و همکاران (۲۰۱۹) منطبق می‌باشد. شاید بتوان این موضوع را این‌گونه تفسیر کرد که عوامل متعددی مانند رکود اقتصادی، بی‌ثباتی بازار، تحریم‌های اقتصادی و... بخش بزرگی از شرایط عملکردی شرکت را

خارج از کنترل مدیران کرده است و بنابراین نقش خانوادگی یا غیر خانوادگی بودن مالکیت و نیز قابلیت‌ها و توانمندی‌های آن تا حدودی کمرنگ شده است (شیروانی و سروش‌یار، ۱۳۹۸). بر این اساس تعدیل روابط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و معیارهای عملکرد، توسط مالکیت خانوادگی نیز کمتر می‌شود.

باتوجه به گسترش شرکت‌ها با مالکیت خانوادگی در بورس اوراق بهادار تهران و توجه کمتر بر این نوع ساختار مالکیت، پیشنهاد می‌شود این نوع مالکیت از جنبه‌های مختلفی مورد بررسی قرار گرفته و مطالعه تطبیقی در مورد وضعیت شرکت‌های خانوادگی و غیر خانوادگی در بورس اوراق بهادار تهران در مقایسه با سایر کشورها خالی از فایده نخواهد بود. باتوجه به گسترش شرکت‌ها با مالکیت خانوادگی در بورس اوراق بهادار تهران به سازمان بورس و اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌شود با ارائه شاخص‌های مرتبط با مالکیت خانوادگی و رتبه‌بندی شرکت‌های پذیرفته شده از منظر ساختار مالکیت، شرایط لازم برای آگاهی سرمایه‌گذاران از این نوع مالکیت و پیامدهای آن فراهم شود. همچنین الزام افشاء تعداد جلسات کمیته حسابرسی به عنوان یک متغیر مهم در ویژگی‌های کمیته حسابرسی را به ناشران بورسی ابلاغ نماید. همچنین باتوجه به نقش سهامداران خانوادگی در رشد و توسعه اقتصادی، شرایط لازم برای آگاهی سرمایه‌گذاران از این نوع مالکیت و پیامدهای آن فراهم شود.

پی‌نوشت

۱ Agency Theory	۲ Resource dependence theory
۳ F distribution	۴ T student
۵ Eviews 9	۶ GLS

منابع

- جامعی، رضا؛ رستمیان، آزاده. (۱۳۹۵). تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی شده. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۸(۹۲): ۱-۱۱.
- خواجوی، شکرالله؛ اعتمادی جوریبی، مصطفی، منفرد مهارلویی، محمد؛ منصور، شعله. (۱۳۹۲). مالکیت خانوادگی، ترکیب هیأت مدیره و کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی، ۵(۱۹): ۱۱۰-۱۳۶.

شیروانی، حامد؛ سروش‌یار، افسانه. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر تمرکز مالکیت در شرکت‌های خانوادگی و غیر خانوادگی بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. راهبرد مدیریت مالی، ۷ (۲۴): ۱۸۴-۱۶۵.

فخاری، حسین؛ فصیح، الهام. (۱۳۹۵). تأثیر مالکیت خانوادگی بر ساختار سرمایه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران (مبتهی بر تئوری نمایندگی). دانش سرمایه‌گذاری، ۵ (۲۰): ۱۶۴-۱۴۵. محمدرضایی، فخرالدین؛ تنانی، محسن؛ علی‌آبادی، ابوالفضل. (۱۳۹۸). خطای حسابرسی: تأخیر در گزارش حسابرسی و نقش تعدیلگر مالکیت خانوادگی. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۵ (۱): ۷۰-۵۱.

نمازی، محمد؛ مقیمی، فاطمه. (۱۳۹۸). بررسی نقش میانجی چالش‌های نوآوری در رابطه بین سازه‌های نوآوری و عملکرد مالی و اقتصادی شرکت. پژوهش‌های حسابداری مالی، ۱۰ (۴): ۱۰۳-۷۹. نمازی، محمد؛ محمدی، محمد. (۱۳۸۹). بررسی کیفیت سود و بازده شرکت‌های خانوادگی و غیرخانوادگی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. پیشرفت‌های حسابداری و حسابرسی، ۲ (۲): ۱۹۴-۱۵۹.

- Agrawal, A. Chadha, S. (2005). Corporate governance and accounting scandals. *The Journal of Law and Economics*, 48 (2) : 371-406.
- Agyemang-Mintah, P. , Schadewitz, H. (2018). Audit committee adoption and firm value: evidence from UK financial institutions, *International Journal of Accounting & Information Management*, 26 (1) : 205-226.
- Ali, A. , Chen, T. Y. & Radhakrishnan, S. (2007). Corporate disclosures by family firms, *Journal of Accounting and Economics*, 44 (1) : 238-286.
- Al-Okaily, J. , Salama, N. (2019). Audit committee effectiveness and family firms: impact on performance, *International Journal of Management Decision*, 58 (2) : 1021-1034.
- Al-Okaily, J. , Dixon, R. & Salama, A. (2019). Corporate governance quality and premature revenue recognition: evidence from the UK, *International Journal of Managerial Finance*, 15 (1) : 79-99.
- Anderson, R. C. , Reeb, D. M. (2003). Founding-family ownership and firm performance: evidence from the S&P 500, *The Journal of Finance*, 58 (3) : 1301-1328.
- Bartholomeusz, S. , Tanewski, G. A. (2006). The relationship between family firms and corporate governance, *Journal of Small Business Management*, 44 (2) : 245-267.
- Blanco-Mazagatos, V. , Quevedo-Puente, E. & Delgado-García, J. B. (2016). How agency conflict between family managers and family owners affects performance in wholly family-owned firms: A generational perspective. *Journal of Family Business Strategy*, 7 (3) : 167-177.
- Dana, L. E. , Smyrnios, K. X. (2010). Family business best practices: where from and where to? *Journal of Family Business Strategy*, 1 (1) : 40-53.

- Fakhari, H. , Fasihe, E. (2017). The impact of family ownership on capital structure on accepted company in TSE (based on agency theory). *Journal of Knowledge Investment*, 5 (20) : 145-164. (In Persian (
- Fakhroddin, M. , Tanani, M. (2018). Audit Failure: Audit Report Lag and Moderating Role of Family Ownership. *The Iranian Accounting and Auditing Review*, 1 (25) : 51-70. (In Persian)
- García-Ramos, R. , García-Olalla, M. (2011). Board characteristics and firm performance in public founder-and nonfounder-led family businesses, *Journal of Family Business Strategy*, 2 (4) : 220-231.
- Habbershon, T. G. , Williams, M. L. (1999). A resource-based framework for assessing the strategic advantages of family firms, *Family Business Review*, 12 (1) : 1-25.
- Hamadi, M. , Heinen, A. (2015). Firm Performance when Ownershiis very concentrated: Evidence from a Semiparametric Panel. *Journal of Empirical Finance*, 34 (2) : 172-194.
- Ho, J. L. and Kang, F. (2013). Auditor choice and audit fees in family firms: evidence from the S&P 1500, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 32 (4) : 71-93.
- Jaggi, B. , Leung, S. (2007). Impact of family dominance on monitoring of earnings management by audit committees: evidence from Hong Kong, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 16 (1) : 27-50.
- Jaggi, B. , Leung, S. , Gul, F. (2009). Family control, board independence and earnings management: evidence based on Hong Kong firms, *Journal of Accounting and Public Policy*, 28 (4) : 281-300.
- Jameii, R. , Rostamian, A. (2016). The Impact of Audit Committee Members' Financial Expertise on Predicted Earnings Properties. *Journal Financial Accounting and Auditing Research*, 8 (29) : 1-17. (In Persian)
- Khajavi, Sh. , Etemadi Jouryabi, M. , Monfared MaharLoei, M. , Mansouri, Sh. (2013). Family ownership, board composition and quality of financial reporting of listed companies in Tehran Stock Exchange. *Journal of Financial Accounting*, 5 (3) : 110-136. (In Persian (
- Kusnadi, Y. , Leong, K. S. , Suwardy, T. & Wang, J. (2016). Audit committees and financial reporting quality in Singapore, *Journal of Business Ethics*, 139 (1) : 197-214.
- Leung, S. , Richardson, G. & Jaggi, B. (2014). Corporate board and board committee independence firm performance, and family ownership concentration: an analysis based on Hong Kong firms, *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 10 (1) : 16-31.
- Massis, A. Kotlar, J. Campopiano, G. & Cassia, L. (2013). Dispersion of family ownership and the performance of small-to-medium size private family firms, *Journal of Family Business Strategy*, 4 (2) : 166-175.
- Melin, L. , Nordqvist, M. (2007). The reflexive dynamics of institutionalization: the case of the family business, *Strategic Organization*, 5 (3) : 321-333.
- Mustakallio, M. , Autio, E. & Zahra, S. A. (2002). Relational and contractual governance in family firms: effects on strategic decision making, *Family Business Review*, 15 (3) : 205-222.

- Namazi, M. , Moghimi, F. (2019). Investigating the Effect of Innovation Growth Constructs and Mediating Role of Innovation Challenges on Financial and Economic Performance of Tehran Stock Exchange Companies. *Financial Accounting Research*, 4 (10) : 79-104. (In Persian)
- Namazi, M. , Mohammadi, M. (2010). An Investigation of the Earnings Quality of Family Firms and Non-family Firms in Tehran Stock Exchange. *Journal of Accounting Advances*, 2 (2) : 159-194. (In Persian)
- Shirvani, H. , Soroushyar, A. (2019). Investigating the Effect of Concentrated Ownership in Family and Non-Family Firms on Performance of Companies Listed in Tehran Stock Exchange. *Financial Management Strategy*, 7 (24) : 165-184. (In Persian)
- Sultana, N. (2015). Audit committee characteristics and accounting conservatism, *International Journal of Auditing*, 19 (2) : 88-102.
- Wilbanks, R. M. , Hermanson, & D. R. , Sharma, V. D. (2017). Audit committee oversight of fraud risk: the role of social ties, professional ties, and overnance characteristics, *Accounting Horizons*, 31 (3) : 21-38.
- Xie, B. , Davidson, W. N. , Dadalt & P. J. (2003). Earnings management and corporate governance: the role of the board and the audit committee, *Journal of Corporate Finance*, 9 (3) : 295-316.

